

PRAKTISCHE TIPS EN WETENSWAARDIGHEDEN
OVER

egels

ook in uw tuin

Stekelwaardigheden

☀ Egels zijn de enige zoogdieren die zich kunnen oprollen. Dat doen ze als ze zich bedreigd voelen. Eenmaal in deze houding kunnen ze wel een paar uur zo blijven liggen. Maar meestal is het gevaar eerder voorbij.

☀ Egels zijn best luidruchtig. Afhankelijk van wat ze aan het doen zijn, kunnen ze allerlei geluiden produceren (snorken, snuiven, snuffelen en smakken).

☀ Je zou het misschien niet denken maar egels kunnen hard rennen. Ze halen een maximum snelheid van wel twee meter per seconde.

☀ Egels kunnen wel veertig slakken per nacht eten.

☀ Egelbaby's worden kaal geboren; de witte stekeltjes liggen in de huid verborgen, maar snel na de geboorte slinkt de huid en worden zij zichtbaar. Na enkele dagen groeien daar de bruine jeugdstekels tussen.

☀ Een volwassen egel heeft wel zesduizend stekels, ieder twee tot drie centimeter lang en gestreept van kleur.

☀ Egels paren net als andere zoogdieren zoals bijvoorbeeld ook honden. Als het mannetje interessant genoeg is dan werkt het vrouwtje mee door haar stekels plat te leggen.

☀ Ondanks zijn stekels is de egel geen familie van het stekelvarken. Egels zijn insectenetters, net als spitsmuizen en mollen. Het stekelvarken is een knaagdier.

☀ Egels hebben een staartje, 2 tot 4 cm lang en licht behaard.

☀ Egels leggen voor de winterslaap geen voedselvoorraad aan. Ze eten dan maandenlang helemaal niet. Vaak ontwaken ze wel tijdens de wintermaanden als het wat warmer is, dan gaan ze ook op zoek naar eten. Als er dan niks is komen ze in de problemen.

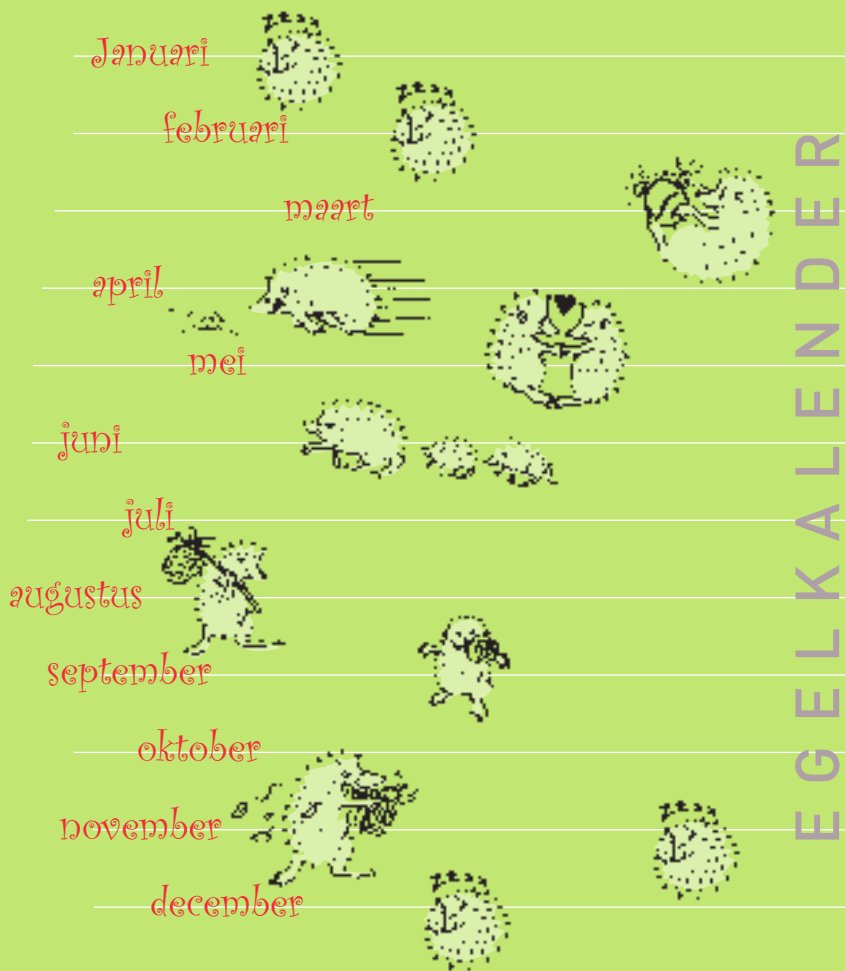

Egelkalender

Paartijd Het voortplantingseizoen bij egels loopt van mei tot en met augustus. Het paren duurt lang en gaat gepaard met veel geluid. Het mannetje loopt steeds maar rond het vrouwtje in een poging haar over te halen om te paren. Het kan uren duren voordat het vrouwtje toegeeft (of er alsnog vandoor gaat).

Geboorte Het vrouwtje maakt een nest waarin de jongen na een draagtijd van ongeveer 34 dagen worden geboren. Het gemiddelde aantal jongen dat een vrouwtje krijgt is vijf (maar kan variëren van twee tot wel tien).

Egelbaby's worden kaal en blind geboren. De eerste weken drinken ze alleen melk bij de moeder. Na twee weken gaan de oogjes en de oortjes open. Na drie weken gaan ze achter de moeder aan om voedsel te zoeken. Als ze zes weken oud zijn kunnen zij volledig voor zich zelf zorgen. De moeder gaat dan op zoek naar een nieuwe plek om in te richten voor de winterslaap. De jongen blijven bij elkaar en overwinteren in het nest waar ze zijn geboren. De egeltjes wegen dan ongeveer 300 tot 400 gram en moeten nog flink eten voordat ze in winterslaap kunnen gaan.

Winterslaap De winterslaap begint in oktober/november en duurt tot april/mei. Egels houden hun winterslaap in een winternest gemaakt van droge bladeren meestal onder een heg, houtblokken of bijvoorbeeld onder een schuurtje. Tijdens de winterslaap stopt hun spijsvertering, vertraagt de hartslag en ademhaling en neemt hun lichaamstemperatuur af van 35 graden tot maar 10 graden. Het is niet zo dat egels aaneengesloten slapen. Soms worden ze wakker en veranderen zelfs van nest. In het voorjaar, als de nachttemperatuur stijgt en er weer voldoende voedsel is, ontwaken de egels.

Egels opsporen

Dankzij zijn herkenbare uiterlijk weet iedereen hoe een egel eruit ziet. Het is het enige zoogdier met stekels in Nederland. Dus wie oog in oog staat met een egel weet dat echt wel. Wie een egel

D
N
E
M
L
E
E

De egelkeuken
Egels zijn vleeseters maar niet al te kieskeurig in hun menukeuze. Ze verorberen vrijwel al het eetbaars dat ze tegenkomen. Favoriet zijn slakken, kevers en wormen. Maar ook kleine zoogdieren (jonge muizen) en amfibieën staan op het menu. Soms worden eieren en reptielen als hagedissen en slangen gegeten. Ook eten ze kleine hoeveelheden plantaardig voedsel zoals vruchten en paddenstoelen.

Op het plaatje zie je het standaard egelmenu, echter wat ze eten hangt af van het aanbod en seizoenen.

wil ontmoeten kan op een zomeravond een wandeling gaan maken. Luister goed en met een beetje geluk hoor je een egel rondsnuffelen. Ga er stil op af en schijn dan voorzichtig met een zaklamp, wie weet zie je er een!

Of zet een schoteltje met katenvoer in de tuin (geen melk!) en ga rustig in de tuinstoel zitten tot het donker wordt. Als er

egels in de buurt zijn, komen ze misschien wel op bezoek. Maar als u de egel niet live tegenkomt, kunt u zijn aanwezigheid ook ontdekken door de sporen die hij achterlaat. Egels gebruiken 's nachts veelvuldig onverharde wegen en paden. In vochtig zand en opdrogende modder zijn de sporen makkelijk te vinden. De afdrukken zijn te herkennen aan het sterk gespreide, 'wijdbenige' spoor. Egels hebben vijf tenen. De voorvoetjes zijn rond, de achtervoetjes langwerpig. Ook de keutels zijn met enig speuren te vinden. Op een korte grasmat vallen ze extra op. Egelkeutels zijn 3 tot 4 cm lang en 8 tot 10 mm in doorsnede, bobbelig en zwart van kleur. In de keutels zijn onverteerde voedseldeeltjes, zoals schildjes van insecten te vinden.

Egels kunnen goed zwemmen!

De egelvriendelijke tuin

Met een aantal (kleine) aanpassingen is iedere tuin egelvriendelijk(er) te maken. Zelfs kleine tuinen. Wel is het belangrijk dat de egels dan van de ene naar de andere tuin kunnen en naar omliggende groenstroken.

Voorwaarden voor een egelvriendelijke tuin:

- Een stapel hout of een bos takken waar de egels een nest onder kunnen maken (een egelhuisje maken of kopen kan ook).
- Een composthoop, egels vinden hier slakken en kunnen het als slaappleats gebruiken.
- Een heg in plaats van een schutting of hek. Egels kunnen hier doorheen van de ene naar de andere tuin en het geeft ze beschutting (ze mijden als het even kan open velden).
- Bloemen en planten, zowel hoger als laag bij de grond. Egels vinden het fijn door een dicht begroeide bodem te lopen, deze geeft beschutting.
- Een rommelhoekje. Met wilde planten en struiken waar egels tussen kunnen kruipen.

Hoe ziet de nacht van de egel eruit?

1 Egel slaapt onder een schuurtje, verlaat rond zonsopgang zijn nest.

2 Drinkt wat bij een kleine vijver.

3 Brengt een bezoekje aan wat voedsel dat in een schoeltje bij de achterdeur staat.

4 Scharrelt door de tuin op zoek naar slakken en insecten.

5 Brengt een bezoekje aan de composthoop.

6 Kijkt nog even in de tuin van de buren maar daar is te weinig dekking.

7 Gaat met gevulde maag op zijn gemak terug naar zijn nest om de dag door te brengen.

Een nacht op stap met de egel

Egels houden van groen en scharrelen niet alleen in het buitengebied maar ook graag in tuinen, parken en groenstroken. Tuinen zijn steeds belangrijker geworden met de groei van steden en dorpen; niet alleen als leefgebied voor de egel maar ook voor vele andere soorten. Een egel is een nuttige bezoeker in de tuin en eet slakken en ander ongedierte op. Egels leggen soms per nacht wel een paar kilometer af. Grote kans dus dat niet steeds dezelfde egel op bezoek komt. Mannetjes lopen grotere afstanden dan de vrouwtjes.

**Dat is wat
een egel lekker
vindt**

Tips voor een egelvriendelijke tuin

Wel doen!

- Egels houden van een dak boven hun hoofd. Laat bladeren en takken in de tuin liggen, hieronder kunnen ze een nest maken.
- Plaats een egelhuis in de tuin. Leuk om zelf te maken maar ook kant en klaar te koop.

Snoeisel van de heg

Houtstapel

Wilde onderbegroeiing/
Bramen

Beschutte plek

Slakkenvallen, geen gif

Brandnetels

Composthoop

Egelvoer

Ongemaaide
kanten

Kippengaas
in de vijver

Vijver of drinkschaal

- Zorg dat er een opening in de schutting is waardoor egels van de ene naar de andere tuin kunnen lopen. Of liever nog, leg een heg aan. Een hermetisch afgesloten tuin kan niet worden bezocht door egels.
- Zorg voor een schaal vers water of een vijver, niet alleen egels vinden dit fijn ook andere dieren maken er gebruik van.
- Bijvoeren kan geen kwaad. Egels lusten graag kattenvoer, gehakt of speciaal egelvoer. Geen melk! Daar krijgen ze diarree van.

Stapel hout als
nestruimte

Maak een eigen egelhuis

Waar zet je een egelhuis neer?

Plaats een egelhuis
in een rustig hoekje van
de tuin. Bij voorkeur
langs een muur
of schutting.

Kijk voor de volledige
bouwtekening op
pagina 20!

Zorg dat de ingang niet naar het noorden of noord-oosten is geplaatst, zodat er geen wind naar binnen waait. Laat de ingang iets schuin lopen zodat er geen water naar binnen kan lopen.

Als u niet zelf een egelhuis wilt maken, kunt u er ook een bestellen bij Vivara.

• 'Hoe meer tegels, hoe minder egels.' Een terras kan prima maar laat ook groen over in uw tuin. Essentieel voor voedsel en beschutting.

• **Tip van tuinman Lodewijk (je weet wel, die van RTL Eigen Huis en Tuin): Een composthoop is goed voor de tuin en het leven in de tuin. Het geeft de egel een plek om te slapen en er zitten bijvoorbeeld veel slakken. Omdat egels slakken eten altijd werken met milieuvriendelijke slakkenbestrijders!**

Niet doen!

• Egels kunnen klem raken in rechthoekig schapengaas. Gebruik daarom kippengaas of ruitvormig gaas als afscheiding en maak een aantal 'egelpoortjes' waar egels makkelijk door heen kunnen (minimaal 15 bij 15 cm).

• Pas op met een net over de moestuin. Hang deze hoger dan 30 cm zodat egels er niet in verstrikt kunnen raken.

• Egels zijn goede zwimmers maar verdrieken soms in tuinvijvers met een rechte oever waar ze niet uit kunnen komen. Leg een schuin loopplankje in de vijver of zorg voor een lichte helling bijvoorbeeld met keien, zodat egels eruit kunnen kruipen. Ook vogeltjes vinden dat ideaal en nemen graag een bad.

• Controleer voor het leeghalen van de composthoop eerst of er geen egel (soms zelfs met jongen) een nest in heeft gemaakt.

• Gebruik geen gif (slakkengif, insecticiden, pesticiden etc.). Egels eten de slakken die het gif hebben gegeten en gaan er dood aan. Egels zijn trouwens ideale hulpen van iedere tuinman en ruimen de slakken graag voor u op.

• Egels worden ziek van melk, zet dus geen schoteltje melk neer (water vinden ze wel fijn).

• Ruim rondslingerend afval, jampotten en (prikkel)draad op. Egels zijn nieuwsgierig en steken graag hun snuit ergens in, ze kunnen erin verstrikt raken en stikken.

Zo kunnen de egels van de ene tuin naar de andere,

En zo dus niet!

- Sluit keldergaten / putten af zodat egels er niet in kunnen vallen of leg er een plankje in zodat ze er zelf weer uit kunnen klimmen.
- Controleer voor het opruimen of verbranden van hopen gras, tuinafval, oude bladeren en takken of er geen egel onder woont.
- Sluit schuurtjes, garages en stallen 's nachts af om te voorkomen dat egels erin op gesloten raken wanneer onopgemerkt de deur wordt gesloten of ze er een nest maken.
- **Tip van tuinman Lodewijk: 'Schutting of hek'. Het kan gebeuren dat je al een schutting hebt en toch de egels een handje wilt helpen. Gewoon in de hoek van je tuin, het liefst op een beschutte plek een klein gaatje in de schutting maken van 15 bij 15 cm en ze kunnen van de ene tuin naar de andere.**
- **Tip van tuinman Lodewijk: Bloemen en planten.. Je helpt de egel enorm door borders niet winterklaar te maken en gewoon het blad en de afgestorven planten te laten staan.**

Jaar van de Egel

De Zoogdierverseniging maakt zich zorgen over de egel en heeft 2009 tot Jaar van de Egel uitgeroepen. In een grootschalige onderzoekscampagne waaraan alle Nederlanders mee kunnen doen, wil de vereniging te weten komen hoe het precies met dit bijzondere zoogdier gaat en of de egel op de Rode lijst van bedreigde zoogdieren moet komen. Ook pleit de Zoogdierverseniging voor een egelvriendelijker beheer van tuinen en parken. Heeft u een tuin, dan kunt u ook uw steentje hieraan bijdragen. En iedereen kan meehelpen door alle ontmoetingen met een egel door te geven via www.jaarvandeegel.nl. Dat mogen ook oude waarnemingen zijn trouwens. Op deze manier krijgen we een goed beeld van waar de egel allemaal nog voorkomt (en waar niet).

De egelopvang staat ook klaar voor baby-egels!

Welke egels hebben hulp nodig?

- Een gewonde egel.
- Een egel die onrustig, vaak in rondjes blijft lopen, zowel overdag als 's nachts, omvalt of schuddeerig loopt.
- Een half verdrinken egel.
- Een egel die suffig blijft zitten, ook als hij wordt aangeraakt.
- Een egel die gestrekt, met dichte ogen, blijft liggen. NB: al voelt hij koud aan, zolang hij slap is, hoeft hij nog niet dood te zijn.
- Een egel die in een net verstrikt is.
- Een egel die hoest of vieze ogen heeft.
- Een egel in een verstoord winternest, waarin hij niet meer kan blijven.
- Ook baby-egels hebben dringend hulp nodig als de moeder om de een of andere reden niet (meer) voor ze kan zorgen.
- Egels die bij aanvang van de winter minder dan 400 gram wegen komen de winter vaak niet door zonder hulp.

Bron: www.egelopvang.nl

Een zieke of gewonde egel

In Nederland zijn tientallen opvangcentra voor zieke of gewonde egels. Zij lappen de dieren weer op en daarna is hun overlevingskans –zo blijkt uit onderzoek– weer net zo hoog als van andere egels. Alleen de opvangcentra mogen egels opvangen. De egel is een wild en beschermd dier dat u dus niet zelf mag opvangen of houden. Een overzicht van de centra vindt u op:

www.jaarvandeegel.nl

Zoogdierverseniging

De Zoogdierverseniging verzamelt gegevens over alle in Nederland in het wild levende zoogdieren en zet zich in voor de bescherming van deze dieren: van egel tot eekhoorn, van bever tot boommarter en van das tot otter.

www.zoogdierverseniging.nl

Echte egelvrienden

Lodewijk

Lodewijk, de tuinman bekend van RTL Eigen Huis en Tuin is ambassadeur van het Jaar van de Egel: "Egels zijn fantastische dieren die thuishoren in onze natuur, maar zeker ook in onze tuinen. Naast dat ze er bijzonder uitzien en erg tot de verbeelding spreken zijn ze erg nuttig. Zo zijn mensen vaak druk bezig om slakken de tuin uit te jagen terwijl het beter is een egel de tuin in te krijgen want die doet het werk voor je."

De tips van Lodewijk zijn elders te lezen in dit boekje.

Hugh

Hugh Warwick, beroemd Engels egelonderzoeker en schrijver steunt het Jaar van de Egel. Hij heeft zijn motto ontleend aan de Amerikaanse sciencefiction TV-serie 'Heroes': 'Red de egel, red de wereld!'

Warwick: "Egels zijn de enige dieren in het wild waar je heel dichtbij kunt komen (zelfs neus-aan-neus) en daarmee zijn ze veel belangrijker dan bijvoorbeeld walvissen om de natuur te redden. Vergelijk het maar met je liefdesleven. Je hebt maar heel weinig kans om neus-aan-neus met Angelina Jolie te komen staan laat staan er een 'relatie' mee te krijgen. En dat geldt ook voor die prachtige walvissen. Die zijn net zo onbereikbaar! De ware liefde komt niet van filmsterren maar van de *girl nextdoor*, en dat is precies wat de egel brengt: liefde voor de natuur, dicht bij huis. Ga maar eens zelf neus-aan-neus zitten met een egel. Dan word je vanzelf verliefd!"

SPECIALE AANBIEDING VIVARA EGELPAKKET

Met het egelvoer (750 gram) van Vivara krijgen de egels alle benodigde vitaminen en voedingsstoffen binnen.

Samen met het fraaie egel-voederbakje de ideale combinatie.

Van €12,90 voor €10,95.

(exclusief €4,95 verzendkosten).

En ontvang gratis een wenskaartensetje met dierenfoto's waaronder de egel.

Aanbieding geldig tot en met 31-10-2009.

Kijk op www.vivara.nl

Mediacode H1759

Colofon

Uitgave Zoogdierverseniging

Tekst Neeltje Huizenga en Eric van Kaathoven, met adviezen van Els Poel Hellinga en Anouschka Hof

Illustraties Wietse Bakker

Foto's Rollin Verlinde, Dick Klees, M. Laman, Marleen Landman, Mireille de Heer, Emilie de Bruijckere, Vogelklas Karel Schot, Jasja Dekker, Peter Duringhof, Annemarie van Diepenbeek, Vilmar Dijkstra, Martin Shaw, Jeroen Visser, Edwin Kats, Doreen Burras, Vivara

Vormgeving BARD87 's-Graveland

Druk Polyprint Hilversum

De campagne Jaar van de Egel en deze uitgave worden mede mogelijk gemaakt door:

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

© Alle rechten voorbehouden aan de uitgevers van dit boekje. Gebruik in publicaties alleen na toestemming van de Zoogdierverseniging.

Dankwoord

Deze uitgave is deels ontleend aan het boekje 'Hedgehogs in Your Garden' van de Mammal Society.

Wij danken deze Britse zusterorganisatie en illustratoren Jenny Daltry en Anna Jones voor hun toestemming. Dank ook aan alle fotografen en anderen die meewerkten aan deze uitgave.

Word nu lid van de Zoogdierverseniging

Ja, ik word lid van de Zoogdierverseniging. Ik ontvang daarbij speciaal in het kader van het Jaar van de Egel gratis een fraaie egelmok (ter waarde van €3,95). Als lid van de Zoogdierverseniging ontvang ik vier keer per jaar het tijdschrift Zoogdier. Ik machtig de Zoogdierverseniging om per maand 2 euro van mijn bankrekening af te schrijven en blijf minimaal 1 jaar lid.

Naam M/V

adres

Postcode/Woonplaats

E-mail

Bankrekeningnummer

Datum

Handtekening

Ontdek de wereld van de Nederlandse Zoogdieren voor maar 2 euro per maand. Ontvang daarbij speciaal in het kader van het Jaar van de Egel gratis een fraaie egelmok (ter waarde van €3,95). En draag met uw lidmaatschap bij aan onderzoek naar en bescherming van de Nederlandse zoogdieren.

Met prachtige foto's en unieke artikelen is Zoogdier het enige tijdschrift dat alle in het wild levende zoogdieren bij u thuis brengt. Van egel tot eekhoorn, van bever tot boommarter en van das tot otter. Dit populair wetenschappelijke blad is een must voor iedere natuurliefhebber. Leden van de Zoogdierverseniging ontvangen Zoogdier vier maal per jaar.

Egels, ook in uw tuin

Een uitgave van de Zoogdiervereniging
September 2009